

Силабус на вибірккову навчальну дисципліну «Кримінально-правова політика України на сучасному етапі»

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий);

Галузь знань – D Бізнес адміністрування та право;

Спеціальність – D8 «Право»;

Освітньо-професійна програма – «Право»;

Кількість кредитів – 4;

Компонент освітньої програми: вибіркковий;

Мова викладання: українська.

Викладач: **Андрушко Андрій Васильович**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінально-правової політики, e-mail: andriy.andrushko@uzhnu.edu.ua

Опис дисципліни

1. Актуальність курсу

Навчальна дисципліна «Кримінально-правова політика України на сучасному етапі» є важливою складовою професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю «Право», оскільки кримінально-правова політика визначає основні напрями, принципи та засоби діяльності держави у сфері протидії кримінальним правопорушенням, забезпечення кримінально-правової охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави.

Сучасний етап розвитку України характеризується масштабними соціально-політичними, економічними та правовими трансформаціями, повномасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України, євроінтеграційними процесами та необхідністю адаптації національного законодавства до європейських і міжнародних стандартів. У таких умовах особливого значення набуває формування науково обґрунтованої кримінально-правової політики, здатної адекватно реагувати на нові та трансформовані форми суспільно небезпечної поведінки, забезпечувати належний рівень захисту прав людини та водночас відповідати принципам верховенства права, законності, справедливості й пропорційності.

Актуальність дисципліни зумовлена також необхідністю переосмислення підходів до криміналізації та декриміналізації діянь, пеналізації та депеналізації, диференціації кримінальної відповідальності, визначення видів і меж кримінально-правового впливу, а також співвідношення кримінально-правових засобів із засобами інших галузей права.

Особливого значення набуває дослідження кримінально-правової політики у контексті реформування кримінального законодавства України, розроблення нового Кримінального кодексу України, необхідності протидії міжнародним злочинам, корупції, організованій злочинності, кіберзлочинності, посяганням на основи національної безпеки та іншим сучасним викликам.

Вивчення цієї дисципліни дає можливість аспіранту: розуміти поняття, зміст, принципи та основні напрями кримінально-правової політики; знати

історичні та сучасні концепції кримінально-правової політики; розуміти взаємозв'язок кримінально-правової політики з кримінальною політикою, політикою у сфері протидії злочинності та іншими напрямками державної правової політики; знати основні засади криміналізації та декриміналізації діянь; розуміти закономірності пеналізації та депеналізації; аналізувати сучасні тенденції розвитку кримінального законодавства України; оцінювати кримінально-правові рішення держави з позицій принципів верховенства права, законності, справедливості та пропорційності; аналізувати вплив міжнародних стандартів і практики міжнародних судових інституцій на кримінально-правову політику України; критично оцінювати законодавчі ініціативи у сфері кримінального права; формулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства та напрямів кримінально-правової політики держави.

2. Мета та основні завдання дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування у аспірантів системи поглиблених наукових знань про кримінально-правову політику України, її сутність, принципи, закономірності формування та реалізації, сучасні напрями розвитку кримінального законодавства, а також вироблення навичок критичного аналізу кримінально-правових рішень держави, законодавчих ініціатив та практики застосування кримінально-правових норм з урахуванням сучасних суспільних викликів, конституційних принципів, міжнародних стандартів та євроінтеграційних процесів.

Завдання:

- формування системи теоретичних знань про поняття, сутність, зміст та основні напрями кримінально-правової політики;
- визначення місця кримінально-правової політики в системі державної правової політики та політики у сфері протидії злочинності;
- дослідження принципів, суб'єктів, засобів та механізмів формування і реалізації кримінально-правової політики України;
- аналіз історичних етапів становлення та сучасних тенденцій розвитку кримінально-правової політики України;
- дослідження теоретичних і практичних проблем криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь;
- аналіз критеріїв обґрунтованості криміналізації, декриміналізації та диференціації кримінальної відповідальності;
- дослідження проблем пеналізації та депеналізації, гуманізації кримінальної відповідальності та визначення меж кримінально-правового впливу;
- аналіз сучасних тенденцій реформування кримінального законодавства України;
- дослідження концептуальних засад нового кримінального законодавства України;
- визначення впливу Конституції України, міжнародних договорів, практики Європейського суду з прав людини та права Європейського Союзу на формування кримінально-правової політики України;

- аналіз кримінально-правової політики України у сфері забезпечення національної безпеки та протидії збройній агресії;
- дослідження сучасних підходів до кримінально-правової протидії міжнародним злочинам;
- аналіз кримінально-правової політики у сфері протидії корупції, організованим злочинності, терористичній діяльності, кіберзлочинності та іншим сучасним загрозам;
- дослідження проблем кримінально-правової охорони прав і свобод людини в умовах воєнного стану;
- розвиток навичок критичного аналізу законопроектів, концепцій реформування кримінального законодавства та практики його застосування;
- формування навичок наукового обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення кримінально-правової політики та кримінального законодавства України.

3. Проблематика, яка буде розглянута у процесі вивчення навчальної дисципліни

Поняття, сутність та зміст кримінально-правової політики. Кримінально-правова політика як складова державної правової політики. Співвідношення кримінально-правової політики, кримінальної політики та політики у сфері протидії злочинності. Предмет, завдання та функції кримінально-правової політики. Суб'єкти формування та реалізації кримінально-правової політики. Принципи кримінально-правової політики. Законність, верховенство права, справедливість, гуманізм, пропорційність, правова визначеність та обґрунтованість як засади кримінально-правової політики. Співвідношення кримінально-правової політики та прав людини. Історичні етапи становлення кримінально-правової політики України. Основні тенденції розвитку кримінального законодавства України після проголошення незалежності. Сучасний етап реформування кримінального права України. Криміналізація як напрям кримінально-правової політики. Поняття та види криміналізації. Критерії та принципи криміналізації. Соціальна обумовленість криміналізації. Проблеми надмірної криміналізації. Декриміналізація суспільно небезпечних діянь. Межі криміналізації та декриміналізації.

Пеналізація та депеналізація як напрями кримінально-правової політики. Поняття та принципи пеналізації. Диференціація та індивідуалізація кримінальної відповідальності. Гуманізація кримінального законодавства. Проблеми надмірної та необґрунтованої репресивності кримінально-правових норм.

Кримінально-правова політика та реформування системи покарань. Альтернативи позбавленню волі. Пробація та інші форми кримінально-правового впливу. Проблеми ефективності покарань.

Кримінально-правова політика у сфері захисту прав і свобод людини. Баланс між кримінально-правовою охороною суспільних відносин та гарантуванням прав особи. Кримінально-правові обмеження прав людини та вимоги їх законності, необхідності й пропорційності.

Кримінально-правова політика в умовах воєнного стану. Особливості кримінально-правового реагування на виклики, зумовлені збройною агресією проти України. Кримінально-правова охорона основ національної безпеки. Проблеми кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, державну зраду, пособництво державі-агресору та інші посягання на національну безпеку.

Кримінально-правова політика у сфері протидії міжнародним злочинам. Геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та агресія. Імплементация міжнародних стандартів у кримінальне законодавство України. Проблеми притягнення до відповідальності за міжнародні злочини.

Кримінально-правова політика у сфері протидії корупції. Криміналізація корупційних діянь. Ефективність кримінально-правових засобів протидії корупції. Кримінально-правова політика у сфері протидії організованих злочинності, тероризму, незаконному обігу наркотичних засобів та іншим формам сучасної злочинності.

Кримінально-правова політика у сфері протидії кіберзлочинності. Особливості кримінально-правового реагування на нові форми суспільно небезпечної поведінки в цифровому середовищі. Проблеми криміналізації нових технологічних загроз.

Європеїзація та інтернаціоналізація кримінально-правової політики України. Вплив міжнародних стандартів у сфері кримінального права. Значення практики Європейського суду з прав людини для розвитку кримінально-правової політики України. Євроінтеграційні процеси та адаптація кримінального законодавства України до права Європейського Союзу.

Кримінально-правова політика та новий Кримінальний кодекс України. Концептуальні підходи до реформування кримінального законодавства. Проблеми кодифікації кримінального законодавства. Сучасні доктринальні дискусії щодо структури, змісту та принципів нового Кримінального кодексу України.

Ефективність кримінально-правової політики. Критерії оцінювання ефективності кримінально-правових заходів. Взаємозв'язок кримінально-правової політики, кримінології та практики протидії злочинності. Проблеми наукового прогнозування розвитку кримінально-правової політики.

4. Після опанування курсу аспірант повинен знати і вміти:

- Знати поняття, сутність, зміст, принципи та основні напрями кримінально-правової політики України;
- Розуміти місце кримінально-правової політики в системі державної правової політики та її взаємозв'язок із політикою у сфері протидії злочинності;
- Знати основні історичні етапи становлення та сучасні тенденції розвитку кримінально-правової політики України;
- Розуміти механізми формування та реалізації кримінально-правової політики, роль законодавчої, виконавчої та судової влади, а також інших суб'єктів у цьому процесі;
- Знати основні принципи криміналізації та декриміналізації діянь, пеналізації та депеналізації кримінальної відповідальності;

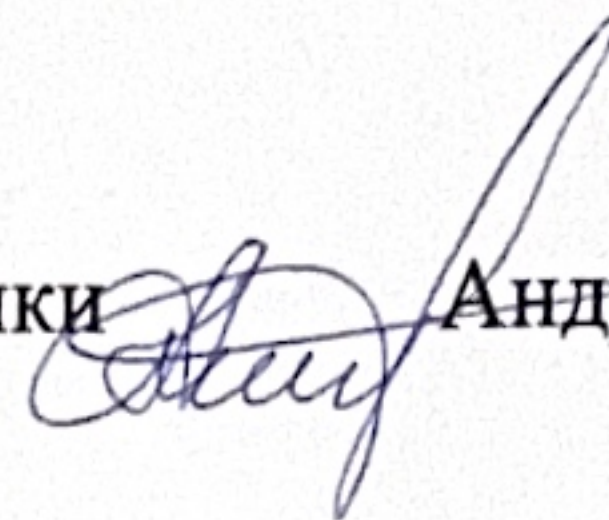
- Вміти визначати соціальну та кримінологічну обумовленість кримінально-правових заборон, оцінювати доцільність криміналізації або декриміналізації певного діяння;
- Здійснювати критичний аналіз положень кримінального законодавства та законопроектів з позицій принципів верховенства права, законності, справедливості, гуманізму, пропорційності та правової визначеності;
- Аналізувати сучасні напрями реформування кримінального законодавства України та формулювати обґрунтовані висновки щодо їх доцільності;
- Знати основні проблеми кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану та повномасштабної збройної агресії проти України;
- Розуміти особливості кримінально-правової політики у сфері протидії міжнародним злочинам, корупції, організованим злочинності, кіберзлочинності та іншим сучасним загрозам;
- Аналізувати співвідношення кримінально-правових обмежень із конституційними гарантіями прав і свобод людини;
- Знати міжнародні та європейські стандарти у сфері кримінального права та оцінювати їх вплив на формування кримінально-правової політики України;
- Здійснювати пошук та аналіз практики Європейського суду з прав людини, Верховного Суду та інших джерел судової практики з питань кримінального права;
- Аналізувати сучасні концепції реформування та кодифікації кримінального законодавства України, зокрема концептуальні підходи до розроблення нового Кримінального кодексу України;
- Вміти оцінювати ефективність кримінально-правових заходів та визначати можливі напрями вдосконалення кримінально-правової політики;
- Виокремлювати юридично та соціально значущі проблеми кримінально-правової політики, формувати обґрунтовані наукові та практичні висновки щодо їх вирішення;
- Проводити самостійне наукове дослідження актуальних проблем кримінально-правової політики України, використовувати сучасну наукову літературу, законодавство та судову практику;
- Формулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства та напрямів кримінально-правової політики України.

5. Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Проект нового Кримінального кодексу України / Новий Кримінальний Кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>
3. Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: аналіз процесів трансформації. 2024 рік: монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.Г. Кулика. К.: 7БЦ, 2025. 296 с.
4. Мовчан Р.О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. 244 с.

5. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент. / за ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернея. Київ: Норма права, 2022. 278 с.
6. Письменський Є.О. Кримінально-правова політика України під впливом факторів воєнного характеру та її віддзеркалення в експертній думці: монографія. Київ: Норма права, 2025. 212 с.
7. Письменський Є.О. Кримінально-правові проблеми протидії колабораційній діяльності: монографія. К.: Алерта, 2024. 438 с.
8. Пономаренко Ю.А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень: монографія. Харків: Право, 2020. 720 с.
9. Пономаренко Ю.А. Новели у системі та видах покарань за КК України в умовах воєнного стану: монографія. Київ: Компанія ВАІТЕ, 2025. 156 с.
10. Фріс П.Л. Ідеологія кримінально-правової політики: монографія. Видання 2-ге, доповнене та перероблене. К.: Ваіте, 2026. 388 с.
11. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. К.: Атіка, 2005. 332 с.

Завідувач кафедри кримінально-правової політики
д.ю.н., професор

 Андрій АНДРУШКО